

## ÖĞRETMENİN MESLEKİ VE KİŞİSEL NİTELİKLERİ

*A.Azmi YETİM*

*Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu; Ankara.*

*Zekeriya GÖKTAŞ*

*Balıkesir Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Balıkesir.*

### Özet

*Öğretmenlik, niteliği ve işlevi bakımından toplumun ekonomik sosyal ve kültürel yönden gelişmelerinde etkisi son derece büyük, önemli bir meslektir. Öğretmen, öğrencilerine ve çevresindeki insanlara kazandıracığı ve becerilerle kaliteli insan gücü ihtiyacının karşılanmasına dolayısıyla ülke kalkınmasına önemli katkılar sağlamaktadır.*

*Bu sebeple bu çalışmada, eğitim bütünlüğü içinde insan gelişimine çok önemli katkıları olan öğretmenlerin mesleki ve kişisel niteliklerini tespit etmek ve öğretmen yetiştirilmesine temel teşkil eden içerik kategorilerini belirlemek, öğretmenlik mesleğinin önemini ve mesleki rollerini ortaya koymaktır. Çalışma durum saptamaya yöneliktir.*

*Anahtar kelimeler: Öğretmen, Öğretmenin mesleki ve kişisel nitelikleri*

## TEACHER'S OCCUPATIONAL AND PERSONAL QUALIFICATIONS

### Abstract

*In terms of quality and function, teaching is a rather important job, as teachers have major roles in society's somical, social and cultural development. Teachers have great contribution to their students' abilities and qualifications. Therefore, teachers contribute a lot to their countries, development in terms of helping to meet the need of a high standardised /qualified population.*

*Thus this study examines the occupational role of teachers who have major contributions to the individual's development this study also explains the educational categories related to teacher training. Additionally, this study identifies the teacher's occupational and personal qualities as a whole in educational institutions. This study is a case study.*

*Key Words: Teacher, teacher's occupational and personal qualities.*

### Giriş

Bilim ve teknolojinin fert ve toplum hayatını büyük ölçüde etkileyerek, sosyal kurumların yapı ve fonksiyonlarını değiştirdiği bilinen bir gerçektir. Bu değişmelere paralel olarak eğitim kurumlarında da değişim ve gelişmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple, eğitim kurumlarını da değişen ve gelişen sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik ihtiyaç ve şartlara cevap verecek şekilde hazırlamak gerekmektedir. Eğitim sisteminin en önemli unsuru ise öğretmendir. Dolayısıyla toplumların hayatında ve

eğitim sistemlerindeki bu değişme ve gelişmeler, öğretmenin nitelik ve rolündeki beklentileri de kuşkusuz etkilemektedir.

Bu çalışma 10–12 Mayıs 2000 tarihleri arasında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi tarafından düzenlenmiş olan II. Ulusal öğretmen yetiştirme sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur.

Toplumun mimarları olan öğretmenlerin ülkenin ve çağın ihtiyaçlarına cevap verecek seviyede yetişmiş olmaları gerekir. Çünkü bir ülkenin kalkınması ile toplumun refah seviyesi, öğretmenlerin iyi yetiştirilmesine ve görevlerini en iyi şekilde yerine getirebilecek meslekî ve kişisel niteliklere sahip olmasına bağlıdır. Yani, öğretmenlik mesleği toplumların geleceğini, bir başka söyleyişle kaderini belirleyen bir meslektir.

Bir eğitim sisteminin başarısı, o sistemde görev alan öğretmenlerin niteliklerine bağlıdır. Öğretmenlik, kendine has özellikleri olan kutsal bir meslektir. Öğretmenlik kişinin sadece kazanç kapısı olarak değil, gönül gücü ile tercih edeceği bir meslek olarak düşünülmektedir<sup>(12)</sup>.

Öğretmenlik, niteliği ve işlevleri bakımından toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yönden gelişmesinde son derece etkili, anlamlı ve önemli bir meslektir<sup>(13)</sup>.

Öğretmenlik, önemi her geçen gün artan bir meslek hâline gelmektedir. İş bölümünün gelişmesi sonucu, başta aile olmak üzere her sosyal kurum kendi ana görevi ile ilgilenmek zorunda kalmakta ve insanlığın gelecek kuşaklara aktarması gereken bilgi ve kültür birikimi sürekli artmaktadır. Eğitimin örgütlenmesi ve kurumlaşması, öğretmenlik mesleğinin bir ana meslek olarak desteklenip geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Hatta eğitim sistemlerinin hem yaş kademelerine hem de bilim ve sanat dallarına göre çeşitlenmesi her öğretim seviyesine ve okul cinsine göre farklı öğretmen yetiştirilmesini gerekli kılmıştır<sup>(7)</sup>.

Öğretmen, öğrenme ve öğretme süreçlerinin temel öğelerinden biridir. Öğrenciyle devamlı etkileşim halinde bulunan, eğitim programlarını uygulayan, öğretimi yöneten, hem öğrencinin hem de öğretmenin değerlendirilmesini yapan kişidir. Öğretmenin nitelikleri, bu süreçlerin niteliğini de büyük ölçüde etkilemektedir<sup>(11)</sup>.

Öğretmenlik, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenlik mesleğine hazırlık genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon ile sağlanır<sup>(10)</sup>.

## **Öğretmenin Yeterlilik Alanları**

### ***Genel Kültür***

Genel kültür alanı bağımsız bir alan olmayıp öğretmenin eğitim sürecindeki genel kazanımlarının bir bileşkesidir. Genel kültür, öğretmenin mesleğini uygularken bir sorunla karşılaştığında alan bilgisine ve pedagojik formasyon (eğitme-öğretme)

becerisine ek olarak bu sorunun çözümüne katkıda bulunan diğer disiplinler arası bilgi ve becerileri kapsamaktadır.

Genel kültür bilgileri alana ilişkin olay ve olguların açıklanmasında, disiplinler arası ilişkilerin kurulmasında, konunun öğretiminde bütünlük somutluk-soyutluk, yakınlık-uzaklık ve güncellik gibi öğretim ilkelerinin yaşama aktarılmasında eğitim-öğretim yeterliliklerinin ayrılmaz bir boyutunu oluşturur.

### **Özel Alan**

Öğretmen, öğreteceği alanın temel kavramlarını, araştırma ve inceleme araçlarını ve yapılarını anlar ve alanın bu özelliklerini öğrenciye anlamlı bir biçimde öğrenme deneyimleri yaratır. Öğretmen, alanına ait bilgilerin, gerçeklerin sabit bir bütünü değil, karmaşık, sürekli ve değişen bir yapıda olduğunu fark eder. Farklı perspektifleri kabul eder ve bilginin nasıl geliştiğini öğrenciye aktarır. Öğrettiği alana yakın ilgi duyar ve günlük hayatla ilişkisini kurar. Sürekli öğrenmeyi alışkanlık hâline getirir ve alanla ilgili faaliyetlerle, alanın öğretilmesini konumundaki profesyonel etkinliklere aktif olarak katılır.

### **Pedagojik Formasyon (Eğitme-Öğretme) Yeterlilikleri**

Öğretmen, öğrencilerini çeşitli özellikleriyle (fiziksel, sosyal, psikolojik, zihinsel ve psikomotor) tanıyarak ve bu özelliklere uygun öğrenme deneyimleri yaratır. Öğrencilerin öğrenme biçimindeki farklılıkları anlar ve buna uygun adil öğrenme fırsatları oluşturur. Öğretmen, öğrenmenin nasıl meydana geldiğini, öğrenmenin gelişim düzeyinin öğrenmeyi nasıl etkilediğini ve öğretim sürecinde çeşitli gelişim özelliklerinin nasıl dikkate alınması gerektiğini bilir ve öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıracak öğretim stratejilerini kullanır.

Öğretmen, bireysel farklılıkların, içsel ve dışsal motivasyonunun, çalışma ve öğrenme alışkanlıklarının kalıcı ve anlamlı öğrenmede önemli olduğunu bilir ve buna uygun öğrenme deneyimleri oluşturmak için gayret gösterir <sup>(1)</sup>.

Öğretmenin eğitme-öğretme yeterlilikleri; Öğrenciyi tanıma, öğretimi planlama, materyal geliştirme, öğretim yapma, öğretimi yönetme (sınıf yönetimi), ölçme ve değerlendirme, rehberlik yapma, temel becerileri geliştirme, özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere hizmet etme, yetişkinleri eğitime, ders dışı etkinliklerde bulunma, kendini geliştirme, okulu geliştirme, okul ve çevre ilişkilerini geliştirme olarak özetlenebilir <sup>(1)</sup>.

Öğretmenin kendinden beklenen görevleri yerine getirebilmesi için öncelikle öğretmenlik yapacağı alanını iyi bilmesi gerekir. Bunun yanında alanıyla ilgili bilgi ve becerileri iyi bir şekilde organize ederek nasıl öğretileceğini, sınıftaki dersleri canlı ve çekici bir hale nasıl getireceğini bilmesi gerekir. Öğretmenlik mesleği açısından önemli olan; öğretmenin iyi bir şekilde yetiştiği alan bilgisini ve genel kültürünü öğrencilerine aktarabilecek pedagojik formasyon bilgisine sahip olması gerekmektedir. Eğitim açısından da önemli olan öğretmenin bu üç özelliği bir arada taşımasıdır <sup>(6)</sup>.

Çocuk öğrendiklerinin pek çoğunu öğretmenin, bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklarını gözleyerek öğrenir. Öyleyse, öğretmen davranışları, milli, insani ve mesleki açıdan doğru nitelikleri örneklemelidir.

Öğretmen, öğrenciye kendi kişisel kültürünü değil, eğitim programının amaç ve hedeflerine dönük ve onu gerçekleştirecek nitelik ve nicelikte kültürü vermek zorundadır.

Öğretmen öğrencinin beden, ruh ve zihin bakımından büyüyüp gelişmesine yardımcı olmak durumundadır.

Öğrenecek olan öğrencinin kendisidir. Öğretmen öğrenciye, öğrenme sürecinde rehberlik yapmakla görevlidir <sup>(5)</sup>.

Öğretmen, sınıftaki faaliyetlerin düzenleyicisidir. Amaçları belirler, zamanı iyi kullanmayı plânlar, sınıf güvenliğini sağlar, öğretim araç ve gereçlerini öğrencilerin kullanımına sunar. Bu sebeple öğretmen, genel kültür, özel alan eğitimi ve pedagojik formasyon kazandırılarak yetiştirilir.

### **Öğretmenlik mesleğinde öğretmen Niteliklerinin Önemi**

İyi bir öğretmenin nitelikleri, eğitim-öğretimden neler beklendiği ile çok yakından ilgilidir. Bilgi çağı diye nitelendirilen günümüzde, iyi öğretmeni "bilgi çağının öğretmeni" şeklinde ifade edecek olursak, genel olarak aşağıdaki niteliklerden söz edebiliriz.

Bilgi çağının temel niteliği, bilgilerin hızla artması ve bu bilgilerin çabuk eskimesi olduğuna göre, okul dönemi boyunca olabildiği kadar çok bilgi aktarma anlayışı ve kendisini sınıfın tek hakimi ve öğrencinin yegane bilgi kaynağı olarak gören öğretmenin yerini, ihtiyacı olan bilgiye nasıl ve nerede ulaşabileceğini bilen, araştırmacı; hem kendisini ve hem de öğrencilerini bilgiye ulaştırmak için aktif çaba harcayan öğretmen tipine bırakmak zorundadır. Çok hızlı bilgi akışının sonucunda ortaya çıkan küreselleşme, geneli ve onun katmanları olan özeli de görüp kavrayabilecek insanların yetiştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin genelinde özeli ayırt edici ve pek çok özel arasında uzlaştırıcı bir rolü üstlenmesi gerekmektedir. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde gündeme gelen kalite kavramının önümüzdeki dönemde insan kalitesinin geliştirilmesi konularında yoğunlaşacağı dikkate alınırsa, öğretmenlik ilk önceliğinin de kendi kişisel kalitesini arttıracak çalışmalarda yoğunlaşması olduğu kolayca anlaşılır.

Öğretmen, toplumun ve eğitim kurumlarının hızla değişen ihtiyaçlarına cevap verebilmek için şartları en iyi şekilde değerlendirebilen, mükemmel ulaşma konusunda sürekli çalışan, bu yolda yaratıcılığını kullanarak esneklik gösterebilen, toplumunun temel ilkelerine zarar verebilecek ideolojik saplantıları olmayan bir kişi olmalıdır. İş birliğine açık olma, paylaşma, çağdaş bir öğretmenin nitelikleri olarak kabul edilebilir. Yaratıcılık, çağdaş bir öğretmenin belki de en önemli özelliklerinden biridir. Zira zekâ ve kişilik özellikleri farklı, değişik sosyo kültürel ortamlarda yetişmiş öğrencileri eğitmek, onları öğrenme için cesaretlendirmek ve desteklemek öğretmenin büyük ölçüde yaratıcılığını kullanmasına bağlıdır. Öğretmenin samimî, canlı, neşeli ve öğrencilerinin sorunlarına duyarlı olması da çok önemlidir. Bunun için de işini sevmesi, günlük sorunlarını okulun dışında bırakabilmesi gerekir.

Öğretmenin niteliği yalnızca mesleğe hazırlık aşamasında aldığı eğitimle sınırlı olmamalıdır. Öğretmene meslekî yönden geliştirme ve yenilenme anlayışı verilmeli ve bu düşüncenin uygulanabilmesi için de gerekli ortam hazırlanmalıdır. Bunun için öğretmenin kişisel hayat şartlarının maddî yönden belirli bir düzeye çıkarılması kadar, ona teknoloji kullanımı ve sürekli hizmet içi eğitim imkânları da sağlamak gerekir.

Öğretmenlik, meslek alanları içinde kendisinden en çok görev ve rol üstlenmesi beklenen meslektir. Hiçbir meslek mensubu, bu denli önemli görevi (rolü) üstlenmiş değildir. Öğretmenlikten beklenen rollerin gelecekte azalması değil, artarak değişmesi beklenilmelidir. Zaman zaman teknolojik gelişmelerin sağladığı imkânların, öğretmenin yerini alacağına dair düşünceler var olsa da, öğrenme-öğretme işinin mekanik bir süreç olmadığı, öğretmenle öğrenci arasındaki duygusal iletişimin öğrenmeyi olumlu yönde etkilediği çok iyi bilinen bir gerçektir. Teknolojinin kullanımı öğrenme-öğretme sürecine kolaylaştırıcı boyutlar katsa da, öğretmenlik fonksiyonu her zaman önemini sürdürecektir. Günümüz öğretmeni, rolünün değişen özelliklerine göre uyum sağlamak zorundadır. Çağın gerisinde kalmamak yolunda büyük çaba sarf etmek zorunda olan öğretmenin rolündeki başlıca değişiklik, öğrencisinin onun yegâne bilgi kaynağı olmadığına farkına varması ile ortaya çıkmaktadır. Bunun için farklı kaynaklarını kullanarak kendi bilgisini sürekli geliştirmek durumundadır. Öğretmen, gelişen ve yenilenen bilgisini uygun öğrenme ortamları yaratıp, farklı öğretim yöntemlerini kullanarak öğrencileri ve meslektaşları ile paylaşabilmelidir. Toplumun ve öğrencilerin farklı ve değişen ihtiyaçlarına uyum sağlayabilecek esnek yaklaşımlar sergileyebilmelidir. Kendi sorunlarının üstesinden gelmeyi başarırken, toplumun sorunlarına da çok yönlü çözümler üretmek zorunda olan bir vatandaş olmayı başarabilmelidir. Rolünün, sınıf için öğrenmeleri gerçekleştirmenin ötesinde okulun tamamını, yakın ve uzak çevreyi uygun eğitim ortamlarına dönüştürmek olduğunu bilmelidir <sup>(14)</sup>.

### **Öğretmenin Mesleki ve Kişisel Nitelikleri**

Öğretmenin fikrî kapasitesi, kişisel olgunluğu ve örnek karakteri insan yetiştirmede vazgeçilmez esaslardır. Öğretim teknikleri ancak öğretmenin bu vasıflarıyla birleştiği takdirde hayatiyet kazanır. Öğrenme başarısının ilk sırrı olan ilgi duyma, öğretmenin kişiliğinden ve öğretmenin zemin hazırladığı öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci ilişkilerinden çok etkilenir. Yani ilgi sosyal ilişkiler içinden doğar, sosyal ilişkilerle devam eder. Öğretmenin özendirici model kişiliği bu ilişkiler içinde merkezî bir önem taşır <sup>(15)</sup>.

Öğretmenin kişiliği kısmen yetişme ile ilgilidir. Fakat kişilik doğuştan getirilen tüm özelliklerdir. Öğretmenin kişiliği ile etkileri arasında sıkı bir ilişki vardır. İnatçı, çabuk kızan, hoşgöründen yoksun, bilgiç, kibirli, kendini beğenmiş bir öğretmenle demokrat, azimli, sabırlı, hoşgörülü, gerçek bilgiye sahip, alçak gönüllü bir öğretmenin halkla ilişkilerinde, öğretimde, öğrencileri etkilemekteki başarı derecesi çok farklıdır. Araştırmalar, öğretmenin kişiliği ile verimi arasında yüksek bir ilişki göstermektedir. Aşırı otoriter kişilik ile öğretmenin verimi arasında olumsuz ilişki bulunmuştur <sup>(2)</sup>.

Öğretmenin başarısında meslekî ve kişisel nitelikleri tartışmasız bir öneme sahiptir, bu nitelikleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür.

### Öğretmenin Mesleki Nitelikleri

- Milletinin milli, ahlâkî, insanî, kültürel ve tarihî değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren,
- İnsan haklarına, millî demokratik, lâik, sosyal ve hukuk devletine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve gereklerini yerine getiren,
- Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne ve geniş bir dünya görüşüne sahip olan,
- Çocuğun ve gencin biyolojik, psikolojik ve sosyal yapısını ve gelişmesini sağlayıcı çalışmalar yapan,
- Öğrenme ve öğretme yöntem ve tekniklerini konulara göre ve bireysel gelişmeyi gerçekleştirecek biçimde uygulayan,
- Derslerini plânlayan ve uygulayan,
- Ölçme ve değerlendirme yöntem ve tekniklerini kullanarak öğrencilerini, programları ve kendi öğretme gücünü değerlendirerek, eksiklerini gideren,<sup>(4)</sup>
- Programların plânlanmasına ve geliştirilmesine katılan,
- Öğrenmeyi kolaylaştıran,
- Okul ve toplum işlerini birleştiren,
- Çocukların davranış tarzlarını değiştirmeye çalışan,
- Öğretimde iyi öğrenim kaynaklarını kullanan,
- Sorun çözen ve hızlı değişimlere uyum sağlayabilen bireyler yetiştiren,
- Konusunda, bilgilerini güncelleştiren,
- Konularının içeriğini, öğrenci ortamına uyduran,
- Yeni eğitim teknolojilerini kabul eden ve kullanan,
- Öğrencilerinin yeteneklerini açığa çıkararak gelişmelerine yardımcı olan,
- Öğrenim stratejilerini yaratan,
- Eleştirel düşünme becerileri olan,
- Öğretimde yeniliklere açık olan,
- Yetenekli öğrencileri ortaya çıkaran ve yetenekleri doğrultusunda öğrencileri yönlüten,
- Tüm çocukları ön yargılardan arınmış olarak ve oldukları gibi kabul ederek, hepsine eşit, adil, mantıklı ve tarafsız davranan,
- Öğrencileri buldukları yaşın fizyolojik, psikolojik ve kişisel özelliklerine ve yeteneklerine göre tanıyıp, ona göre değerlendirerek yönlendiren,
- Uyumsuz ve problemlili öğrencilere anlayışla yaklaşan ve sorunların çözülmesine, ailesi ile de iş birliği yaparak yardımcı olan,
- Öğrencilerin dinleme, anlama ve anlatma yeteneklerini geliştiren,

- Öğrencilere insanları sevmeyi ve iş birliği içinde çalışmayı öğretme,
- Mesleğinin toplum içindeki önemini toplumsal sorumluluklarının bilincinde olarak öğretmenliğe karşı büyük bir istek ve heves duyan ve mesleğini severek yapan,
- Akılcı ve bilimsel düşünme yeteneğine sahip olan,
- Alanındaki araştırma ve gelişmelerin ortaya koyduğu yeniliklerden haberdar olan ve kendisini sürekli olarak yetiştirmeye ilgi ve istek duyan,
- Sosyal ve kültürel faaliyetlere katılan ve eğitim kurumunun dışından da haberdar olan,
- Öğrencilerin yaratıcılığını geliştirecek araç-gereçlerden ve çevresindeki tüm imkân ve kaynaklardan yararlanan,
- Öğrencinin akademik benlik seviyesini yükselten,
- Öğrencilere bağımsız kişilik kazandıran <sup>(17)</sup>.

### **Öğretmenin Kişisel Nitelikleri:**

- Her şeyden önce çocukları, gençleri seven ve onları birer insan olarak değerlendiren,
- Beden ve ruh sağlığı yerinde canlı, hareketli ve becerikli,
- Pratik, yaratıcı, gerçekçi, sezgileri kuvvetli, sağduyu sahibi ve duyarlı,
- Düşüncelerinde bağımsız ve esnek,
- Çocuklarla ve gençlerle yakın ve içten ilişkiler kurabilen, samimi, sempatik, güler yüzlü, coşkulu, neşeli ve mutlu,
- Acil ve beklenmedik durumlarda telaşlanmadan soğukkanlılıkla olayların üstesinden gelebilen, gayretli ve cesur,
- Temiz, uygun, düzenli ve çekici bir biçimde giyinen,
- Güzel sanatlar (resim, müzik, spor vb.) konularda bilgili ve yetenekli,
- Öğrencilerin yapmamasını istediği şeyleri, kendisi de yapmayan,
- Sorumluluk duygusu yüksek ve sorumluluk alan,
- Kendine güvenen, ne istediğini bilen, davranışları tutarlı ve dengeli, olgun bir kişiliğe sahip, <sup>(17)</sup>
- Toplumun beklentilerine cevap verebilen,
- Okulda, sınıfta ve çevrede inisiyatif sahibi olan,
- Türkçeyi güzel ve doğru konuşup yazan,
- Ekip çalışmasına yatkın,
- Kendisi ve çevresi ile barışık,
- Demokratik bir kişiliğe sahip olan ve demokratik anlayışını, tutum ve davranışlarını eğitim ortamına ve çevresine yansıtan,
- Kendi milli kültürüne sahip çıkan ve evrensel kültüre katkıda bulunan, <sup>(16)</sup>

- Başkalarına karşı duyarlılık ve sevgi duyan,
- İlişki kurma yeteneği olan,
- Düşünmede uyumluluk ve esneklik sağlayan,
- İletişim becerilerini benimseyen / geliştiren,
- Ortak tavır alabilen,
- Kendi kendini motive eden ve kendine güvenen,
- Sesi iyi kullanan,
- Kendi kendini analiz etme yeteneği olan,
- Bağlılık ve liderlik vasıfları olan, <sup>(9)</sup>
- Dinamik ve aktif bir kişiliğe sahip olan,
- Yeniliklere açık olan,
- İnsanların fikir, din ve vicdan hürriyetine saygılı,
- Disipline olabilen, sabırlı,
- Himaye edici ve yardımsever,
- Dürüst, açık ve güvenilir ve ahlâklı, <sup>(6)</sup>
- Çalışkan, düzenli ve plânlı,
- Adil, sadık, namuslu ve fedakâr,
- Doğru sözlü, terbiyeli ve nazik,
- Kötü alışkanlık ve davranışlardan uzak,
- Ülke yönetimi ve sorunları hakkında bilgi sahibi ve idealist insan olmalıdır <sup>(4)</sup>.

Öğretmenin eğitimdeki önemli bir özelliği, topluma ve öğrenciye model olmasından kaynaklanmaktadır. Öğretmen toplumsal kural ve normlara göre bir model oluyorsa toplumun kültürel mirasının aktarılması ve yaşatılmasını sağlayabilir.

Eğitim geleneğinde öğretmen örnek insandır. Peygamberler, kahramanlar, devlet adamları ve büyük düşünürler yaşadıkları toplumun ve insanlığın öğretmenliği yapmışlardır.

Çağdaş ve demokratik eğitim ortamında öğretmenlik mesleğinin iki boyutundan birincisi erdem, ikincisi de bilgeliktir. Aslında bilgi ile erdem birbirleriyle sebep-sonuç ilişkisi içindedir. Çünkü bilgiden yoksun erdem, akılsız davranışlar türevi, erdemden yoksun bilgi ise, insan kavramında yücelikler oluşturan sevgi, inanç, ahlâk gibi değerlerden yoksun, kurnazlıklar ya da ruhsuz kuvvetler fonksiyonudur. Kuşkusuz öğretmenin bilgeliği, çağın bilgilerinin depolandığı bir hafıza makinesi olma anlamında değil, "öğretici çözümlerin yaratıcı görevlisi" tanımı uyarınca her öğrencinin kendi isteği ve kabiliyeti doğrultusunda yetişmesini sağlayacak çözümleri bulabilme yeterliliği anlamında olacaktır. Öğretmen, eğitim sürecinin değişkenlerinden biridir. Ancak, sürecin nitelik ve niceliğini plânlayan, uygulamayı yöneten ve ürünü değerlendiren öğretmenin yeterlilikleri, eğitimin çıktısında bağımsız değişken rolü oynar <sup>(5)</sup>.



İyi öğretmen, güncel olduğu kadar geleceğe yönelik olan öğretmendir. Geleceğe yönelmenin ön şartı bugünü aşabilmektir. Bugünden geleceğe yönelişin ve kalkışın itici gücü, özgür düşünme ve düşüncelerini açıklama yeterlilikleridir. İyi öğretmen rutin davranış ve ideolojilerin oluşturduğu düşünce çizgisini aşır, insana ve insanlığa hizmete geçişi başaracak öğretmendir. Geleceğin iyi öğretmeni, düşünmeyi ve üretkenliği düşünme konusu yapabilen ve öğrencilerine öğretebilen öğretmendir <sup>(1)</sup>.

## Sonuç

Ülkelerin kaderlerinde öğretmenler çok önemli rol oynar. Bir ülkenin geleceğinin mimarı öğretmenlerdir. Ülkenin yöneticisini, doktorunu, mühendisini, hâkimini, avukatını, askerini, öğretmenini vb. insan gücünü öğretmenler yetiştirir. Yeni nesillerin niteliği onu yetiştiren öğretmenlerin niteliği ile özdeşleşir. Bir ülkede yeni nesillerin ve ülkenin ihtiyacı olan insan gücünün yetişmesinden, eğitim sisteminin en önemli ögesi olan öğretmen sorumludur <sup>(8)</sup>.

Öğretmen, görevinin objesini sevmek zorundadır. Bu özellik öğretmenlik mesleğini diğer mesleklerden ayırır. Yani doktor hastasını, tüccar sattığı malı, hâkim yargıladığı kişiyi sevmek zorunda değildir. Ancak, öğretmen öğrencisini sevmek zorundadır. Öğretmen bilgi ve becerilerini sürekli olarak yenilemek zorundadır. Öğrenmeye ve gelişmeye açık olmalıdır. Çünkü öğretmenin görevini oluşturan bilgi ve beceriler baş döndürücü bir hızla gelişmektedir <sup>(4)</sup>.

Öğretmen hayatının her safhasında mesleğini sürdürür. Öyleyse hayat boyu görev başındadır. Bu nitelik öğretmenin biyolojik, psikolojik ve sosyal istekleri yönünden fedakârlığı gerektirir. Yani öğretmen içki içip sokakta sallanarak yürüyemez, öğrencisinin görebileceği yerlerde öğrencisinin yapmasını istemediği davranışları kendi yapmaz. Öğretmenlik mesleğini seçenler için kişisel özgürlük anlayışı farklıdır. Meslekî rolleri ile kişisel isteklerinin çeliştiği yerde öğretmenler fedakârlıkta bulunur.

Bütün zorluklarına ve sorunlarına rağmen öğretmenlik kutsal bir meslektir ve öyle olmaya devam edecektir. Öğretmenler, bu kutsal ve önemli mesleğin bilincinde olarak meslekî ve kişisel niteliklerini geliştirerek, bu mesleğin gereklerini yerine getirmelidirler. Öğretmenlik mesleğinin kutsallığı ham maddesi olan öğrencisinden kaynaklanmaktadır. Bu meslek ne kadar nitelikli, bilinçli, sorumlu ve fedakârca yapılırsa o kadar kıymetli olur.

Büyük devlet adamı Atatürk'ün işaret ettiği gibi; "Okullarda öğretme vazifesinin güvenilir ellere teslimi, memleket evlâtlarının o vazifeyi kendine hem bir meslek hem bir ülkü sayacak bilgili ve saygıdeğer öğretmenler tarafından yetiştirilmesini temin için öğretmenlik diğer yüksek meslekler gibi tedricen ilerlemeye ve her hâlde refah temininde müsait bir meslek hâline konulmalıdır. Dünyanın her tarafında öğretmenler insan topluluğunun en fedakâr ve saygı değer uzuvlarıdır" <sup>(3)</sup>.

Kısaca çağdaş toplumun öğretmeni; bilgili, sürekli kendisini yenileyen, geniş bir dünya görüşüne sahip, insanı ve toplumu tanıyan, sorun çözme becerisine sahip, teknolojiyi kullanabilen, sınıf ve okulu tüm imkânları ile kullanarak aktif ve öğrenme ortamına dönüştürebilen ve en önemlisi sürekli öğrenmeyi bir ilke olarak benimseyen ve

bu çevredeki tüm rolleri üstlenerek toplumun çok yönlü gelişmesine katkıda bulunan bir meslek erbabı olmak durumundadır<sup>(14)</sup>.

### Kaynaklar

1. Açıkalın, Aytaç (1988). "**Kırk Yıl Önce, Kırk Yıl Sonra**", Milli Eğitim, Sayı: 137, Ankara,
2. Akyüz Yahya (1978). **Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri**, Ankara
3. Atatürk ve Eğitim (1973). Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
4. Bilgen, Nihat (1988). "**Öğretmenin Mesleki ve İnsani Nitelikleri**", Çağdaş Eğitim, Sayı: 132, Ankara
5. Bilgen,Nihat (1988). "**Öğretmen ve Eğitimi**", Milli Eğitim, Sayı: 137, Ankara.
6. Büyükkaragöz, S. Savaş (1988)."**Eğitimde Öğretmenin Rolü ve Öğretmen Tutumlarının Öğrenci Davranışları Üzerindeki Etkisi**", Milli Eğitim, Sayı: 137, Ankara.
7. Ergün,Mustafa (1987). **Eğitim ve Toplum**, Malatya.
8. Küçükahmet, Leyla (1999). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, Bursa.
9. Mawer,Mick (1996). **The Effective Teaching of Physical Education**, London and New York.
10. M.E.B, (1990).Milli Eğitim Temel Kanunu, Ankara.
11. M.E.B. Komisyon Çalışması,(1999). **Öğretmen Yeterlilikleri**, Ankara.
12. M.E.G.S.B.(1988), **XII. Milli Eğitim Şurası**, 18-22 Temmuz, Ankara.
13. Oğuzkan,A. Ferhan (1982), **Öğretmenliğin Üç Yönü**, Ankara.
14. Oktay, Ayla (1998), "**Türkiye'de Öğretmen Eğitimi**", Milli Eğitim, Sayı: 137, Ankara.
15. Özakpınar, Yılmaz (1988), "**Milli Eğitimin Gayesi ve Öğretmenlik Şahsiyeti**", S.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, Konya.
16. Saçlı,Ömer Asım (1988), "**Öğretmen Yetiştirmede Yeni Yaklaşımlar**", Milli Eğitim, Sayı: 137, Ankara.
17. Üstünoğlu, Ülkü (1993), "**Okulöncesi Öğretmenin Nitelikleri**", Çağdaş Eğitim, Yıl: 18, Sayı: 184, Ankara.